

دیدگاه‌های نو در

سیستم‌های شهری

ویراست دوم: با تجدیدنظر کامل و اضافات

ترجمه و تألیف:

محمود شوریجه

انشارات بهار نقاش

۱۳۹۴

سرشناسه	: شورچه، محمود، ۱۳۶۱-
عنوان و نام پدیدآور	: دیدگاه‌های نو در سیستم‌های شهری / محمود شورچه.
وضعیت ویراست	: {ویراست دوم}.
مشخصات نشر	: تهران، پرهام‌نقش، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری	: ۴۲۷ ص.: مصور، جدول، نمودار.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۶۱۲۶-۴۱-۸
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیبا
یادداشت	: چاپ قبلی: مدیران امروز، ۱۳۹۳.
یادداشت	: کتابنامه.
یادداشت	: نمایه.
موضوع	: شهرسازی - نوآوری
موضوع	: شهرسازی - طرح و برنامه‌ریزی
رده‌بندی کنگره	: ۱۳۹۴/۸۴۵۹/ش ۱۶۶/HT
رده‌بندی دیوپی	: ۳۰۷/۱۲۱۶
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۹۶۹۰۱۳

انتشارات پرهام‌نقش

دیدگاه‌های نو در سیستم‌های شهری - ویراست دوم: با تجدیدنظر کامل و اضافات

ترجمه و تألیف: دکتر محمود شورچه

ناشر: پرهام‌نقش

شمارگان: ۲۰۰ نسخه

نوبت و تاریخ انتشار: اول، ۱۳۹۴

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۱۲۶-۴۱-۸

قیمت: ۲۳۰۰۰ تومان

© کلیه حقوق چاپ و نشر این اثر، برای ناشر محفوظ است

مرکز بخش و فروش:

کتابفروشی پرهام، خیابان انقلاب، ابتدای خیابان ۱۲ فروردین، پلاک ۲۹۷، تلفن: ۶۴۴۶۸۱۲۳۵

انتشارات سیمای دانش: ۶۴۴۶۴۷۷۹

www.parhambook.com

فهرست مطالب

۱۰	یادداشتی بر ویراست جدید کتاب
۱۱	پیش‌گفتار
۱۵	فصل ۱: برنامه‌ریزی و سیستم‌های فضایی
۱۵	مقدمه
۱۶	تحول در اندیشه برنامه‌ریزی شهری
۲۴	درجه پیچیدگی سیستم‌های فضایی
۲۷	سیستم‌های پیچیده و برنامه‌ریزی
۳۳	تحولات در فضاهای اجتماعی
۳۶	عقلانیت غیرخطی و برنامه‌ریزی
۳۹	ظهور یک مبنای نظری واحد
۴۳	فصل ۲: سیر تحول در مدل‌سازی سیستم‌های شهری
۴۳	مقدمه
۴۶	شهرها، برنامه‌ریزی و مدل‌سازی
۵۳	زمینه‌های عبور از موج اول نظریه‌پردازی و مدل‌سازی سیستم‌های شهری
۶۰	مسئله پویایی‌های شهری
۶۳	فیزیک اجتماعی جدید
۶۷	فصل ۳: مروری بر رویکردهای نظری در مدل‌سازی سیستم‌های شهری
۶۷	مقدمه
۶۹	تعریف مدل
۷۰	اهمیت مدل‌ها
۷۱	ویژگی مدل‌ها
۷۲	انواع مدل‌ها
۷۴	فرایندهای ساخت مدل
۷۵	محدودیت‌های مدل‌سازی

۷۶	رویکردهای نظری کلاسیک در مدل‌سازی سیستم‌های شهری
۷۸	- رویکرد اکولوژی شهری
۸۱	- رویکرد فیزیک اجتماعی
۸۲	- رویکرد نئوکلاسیک
۸۴	- رویکرد رفتاری
۸۶	- رویکرد سیستم‌ها
۸۸	رویکردهای نظری معاصر در مدل‌سازی سیستم‌های شهری
۸۹	- رویکرد علم پیچیدگی و سیستم‌های خود-سامان
۹۱	- رویکرد پویایی سلول-بنیان
۹۴	- رویکرد عامل-بنیان
۹۵	- رویکرد شبکه عصبی مصنوعی-بنیان
۹۶	- رویکرد هندسه فراکتال-بنیان
۱۰۵	- رویکرد قاعده-بنیان
۱۰۵	- رویکرد دستگاه فازی و منطق فازی
۱۰۸	- رویکردهای مبتنی بر سیستم اطلاعات جغرافیایی
۱۰۹	مشکلات و دورنماها

فصل ۴: شهرها همچون شبکه‌ای از مفاهیم و بازنمایی‌ها

۱۱۱	مقدمه
۱۱۱	شهرها همچون مفاهیم
۱۱۲	شهر ارسطویی
۱۱۴	شهر ویتگنشتاین
۱۱۴	شهر همچون یک زبان الگو
۱۱۷	شهر نمونه-ایده‌آل ماکس وبر
۱۱۸	شهرهای شبکه بازنمایی متقابل
۱۲۰	

فصل ۵: بازخوانش گفتمان اول سیستم‌های شهری

۱۲۵	مقدمه
۱۲۵	ایالت منزوی
۱۲۶	شهر منزوی
۱۲۸	

۱۳۰	بهترین مکان شهر
۱۳۳	شهرها همچون مکان‌های مرکزی
۱۴۱	شهرهای رتبه-اندازه
۱۴۲	شهرهای اکولوژیکی
۱۴۷	اکو-شهر
۱۴۹	شهرهای جاذبه
۱۵۱	پخش فضایی و شهر
۱۵۵	ظهور مگالاپولیس
۱۵۸	جمع‌بندی

فصل ۶: بازخوانش گفتمان دوم سیستم‌های شهری

۱۶۱	مقدمه
۱۶۲	شهرهای ساختارگرا-مارکسیستی-انسان‌گرا
۱۶۴	شهر عدالت اجتماعی
۱۶۷	شهر مارکسیستی
۱۷۰	شهر انسان‌گرا
۱۷۲	شهرهای غیرتصویری
۱۷۴	گسست
۱۷۵	از شیکاگو تا لس‌آنجلس
۱۷۷	شهرهای پست‌مدرن-پساساختارگرا-ساختار شکن

فصل ۷: ظهور گفتمان سوم سیستم‌های شهری

۱۸۹	مقدمه
۱۹۰	شهر رویدادهای عادی روزانه هاگستراند
۱۹۳	شهر فرامدرن و خود-سامان
۱۹۴	سلول‌های بنارد
۱۹۶	خود-سامانی و پیچیدگی
۲۰۰	نظریه‌های پیچیدگی بلندمدت از شهرها
۲۰۰	شهرهای نیروهای پراکنده‌ساز
۲۰۴	شهرهای تپه ماسه‌ای

- ۲۰۸ شهرهای سینرزی یا هم‌افزا
 ۲۰۸ - پارادایم لیزر
 ۲۱۲ - پارادایم تشکیل الگو
 ۲۱۳ - پارادایم تشخیص الگو
 ۲۱۵ - پارادایم نقشه‌های شناختی از شهر
 ۲۲۹ - پارادایم مناطق آرام و شهرهای سریع
 ۲۳۱ نظریه‌های پیچیدگی کوتاه مدت از شهرها
 ۲۳۱ شهرهای آشوب
 ۲۳۴ شهرهای فراکتال
 ۲۴۰ شهرهای خود-ساخت و انعطاف‌پذیر
 ۲۴۳ مدل‌های پیچیدگی از شهرها
 ۲۴۳ اتوماسیون سلولی و شهرهای عامل-بنیان
 ۲۴۷ شهر عامل‌های آزاد در فضای سلولی
 ۲۵۰ شهرهای شبکه‌ای
 ۲۵۵ جمع‌بندی

فصل ۸: افول رویکرد سیستم‌ها و ظهور علوم پیچیدگی

- ۲۵۶ مقدمه
 ۲۶۴ رویکرد سیستم‌ها
 ۲۷۰ افول رویکرد سیستم‌ها
 ۲۷۴ ظهور علوم پیچیدگی
 ۲۸۰ مدل‌سازی و شبیه‌سازی از پایین به بالا
 ۲۸۳ برنامه‌ریزی فضایی مبتنی بر رویکرد علوم پیچیدگی
 ۲۸۵ جمع‌بندی

فصل ۹: از سیستم شهری ملی تا شبکه شهری جهانی

- ۲۸۸ مقدمه
 ۲۹۵ ماهیت دوم شهرها
 ۲۹۸ رویکردهای نظری در شبکه شهری جهانی
 ۲۹۸ نظریه مجمع‌الجزایر قاره‌ای شهرها ابوالقادر

۳۰۰	نظریه شهرهای جهانی برودل
۳۰۱	تحول نظری در مطالعه و تحلیل شهرهای جهانی و جهانی شدن شهرها
۳۰۵	نظریه شهرهای جهانی فریدمن
۳۰۷	نظریه شهرهای جهانی ساسن
۳۰۹	نظریه فضای جهانی جریان‌ها کاستلز
۳۱۲	شهرها در جهانی شدن؛ گسست از پارادایم سیستم شهری ملی
۳۱۵	شهرهای پویا و افسانه اقتصاد ملی
۳۱۶	شکل‌گیری شبکه شهری جهانی
۳۲۳	جمع‌بندی

فصل ۱۰: انقلاب در سیستم‌های شهری

۳۲۶	مقدمه
۳۲۸	انقلاب شهری: گوردون چایلد
۳۲۹	انقلاب شهری: هربرت اسپنسر
۳۳۱	ظهور اولین شهر
۳۳۳	انقلاب شهری: هنری لوفور
۳۳۶	انقلاب شهری: ظهور جامعه شبکه‌ای و کلانشهر اطلاعاتی؛ مانوئل کاستلز
۳۳۷	انقلاب شهری: نظریه شهر خود-سامان

فصل ۱۱: برنامه‌ریزی سیستم‌های پیچیده شهری

۳۴۴	مقدمه
۳۴۵	فرهنگ‌های اصلی در برنامه‌ریزی
۳۴۶	اولین فرهنگ هرمنوتیک از برنامه‌ریزی
۳۴۷	اولین فرهنگ علمی از برنامه‌ریزی
۳۵۱	فرهنگ دوم هرمنوتیک از برنامه‌ریزی
۳۵۳	بحران در نظریه برنامه‌ریزی
۳۵۴	ظهور فرهنگ سوم برنامه‌ریزی
۳۵۵	- رویکرد برنامه‌ریزی ارتباطی و مشارکتی
۳۵۷	- برنامه‌ریزی شهری راهبردی
۳۵۹	- حکمروایی شهری

- ۳۶۱ - برنامه‌ریزی پایداری
- ۳۶۳ - نوشهرگرایی
- ۳۶۵ - رشد هوشمندانه شهر
- ۳۷۰ - برنامه‌ریزی خود-سامان و شهر خود-برنامه‌ریز
- ۳۷۱ - پیام اصلی نظریه‌های پیچیدگی از شهرها
- ۳۷۶ - تناقض برنامه‌ریزی و محدودیت‌های پیش‌بینی
- ۳۷۸ - نظریه پیچیدگی و برنامه‌ریزی شهری با محوریت نظریه اجتماعی
- ۳۷۸ - نقد ضمنی
- ۳۷۹ - همانندی‌ها
- ۳۸۱ - خود-سامانی برنامه‌ریزی ارتباطی
- ۳۸۱ - به سوی اصلاح نظریه برنامه‌ریزی
- ۳۸۳ - یک شهر خود-برنامه‌ریز
- ۳۸۳ - عامل قانون‌گذاری برنامه‌ریزی
- ۳۸۴ - عامل اجرایی برنامه‌ریزی
- ۳۸۴ - عامل قضایی برنامه‌ریزی
- ۳۸۴ - قوانین برنامه‌ریزی به جای طرح‌های برنامه‌ریزی
- ۳۸۶ - جمع‌بندی

فصل ۱۲: طراحی سیستم‌های پیچیده شهری

۳۸۸

- ۳۸۸ - مقدمه
- ۳۹۱ - سه مزیت پیچیدگی در سیستم شهر
- ۳۹۱ - غنی‌تر کردن ادراک
- ۳۹۲ - ایجاد ظرفیت کارکردی
- ۳۹۴ - ایجاد هم‌افزایی
- ۳۹۶ - انواع پیچیدگی در طراحی
- ۳۹۷ - پیچیدگی مصنوعی
- ۳۹۷ - پیچیدگی بیولوژیکی
- ۳۹۷ - پیچیدگی اکولوژیکی
- ۳۹۷ - پیچیدگی سیستمی
- ۳۹۹ - پیامدهای پیچیدگی در سیستم‌های شهری

۳۹۹	- عدم امکان شناخت سیستم شهر آن گونه که هست
۴۰۰	- عدم امکان شناخت اثرات اقدامات مداخله‌ای در سیستم شهر
۴۰۱	- عدم امکان شناخت وضعیت بهینه سیستم شهر
۴۰۲	- برنامه‌ریزی برای پیچیدگی کارکردی سیستم شهر
۴۰۳	- برنامه‌ریزی از طریق طراحی
۴۰۴	- برنامه‌ریزی از طریق قانون‌گذاری
۴۰۴	- برنامه‌ریزی از طریق کنترل مقیاس توسعه
۴۰۶	جمع‌بندی
۴۰۸	منابع
۴۳۴	نمایه

یادداشتی بر ویراست جدید کتاب

نگارنده بدون آنکه مطالب و پژوهش‌های مندرج در این کتاب را از آن خود بدانند و یا به خود منتسب سازد، تدوین همه فصول آن را قبل از هر چیز مرهون ترجمه آثار و تلاش‌های همه عزیزی می‌داند که از نتایج پژوهشی، سرفصل‌ها، نظریه‌ها، نگرش‌ها، چارچوب‌های مفهومی، پیشنهادات و راهنمایی‌های آنها استفاده نموده است.

انتقال حق چاپ و نشر این کتاب به انتشارات پرهام‌نقش و ویراست دوم آن، فرصتی بود تا مطالب مطرح‌شده قبلی در کتاب صیقل بیشتری یابد، پاره‌ای اغلاط که در چاپ قبل راه یافته بود اصلاح شود، و با افزودن برخی موضوعات و منابع تکمیلی دیگر به آن، به شکل کامل‌تری در اختیار خواننده گرامی قرار بگیرد. از همه خوانندگان بافراستی که از چاپ قبلی تا ویراست دوم کتاب، نکته‌ها و بازخوردهای خوبی برای بهتر شدن کتاب ارائه نمودند، بسیار تشکر می‌شود.

همچنین، تشکر می‌کنم از همه نویسندگان بزرگوار در زمینه سیستم‌های شهری، به ویژه؛ جول پورجوگالی (فصول ۴، ۵، ۶، ۷، ۱۰ و ۱۱ این کتاب)، مایکل بتی (فصول ۲ و ۸)، استیون مارشال (فصول ۸ و ۱۲)، گرت دی‌رو (فصل ۱)، پیتز تایلور (فصل ۹)، یان لیو (فصل ۳)، پیتز آلن، هرمان هاکن، دنیس پیومین، پل ناکس، استیون پینچ، پل لانگلی، درک گریگوری، مایکل دیر و انتشارات بین‌المللی آثار زیر که با سخاوت تمام اجازه ترجمه و استفاده از مطالب، سرفصل‌ها، اشکال، طرح‌ها و نمودارهای موجود در آنها را دادند و سبب شدند موضوعات و مباحث کتاب، در نهایت با کیفیت و نمای بهتری و در قالب یک مجموعه کامل از دیدگاه‌های نو در سیستم‌های شهری همراه با منابع موجود در این زمینه، برای فعالان این حوزه در ایران ارائه شود.

- Albeverio, S., Andrey, D., Giordano, P., Vancheri, A. (eds) (2008) *The Dynamics of Complex Urban Systems: An Interdisciplinary Approach*. New York. Physica, Heidelberg.
- Batty, M. Longley, P.A. (1994) *Fractal Cities: A Geometry of Form and Function*. Academic Press, San Diego, CA.
- Dear, M. (2000) *The Postmodern Urban Condition*. Oxford: Blackwell.
- Gregory, D. (1994) *Geographical Imaginations*. Cambridge, MA: Blackwell
- Knox, P. and Pinch, S. (2010) *Urban social geography: an introduction*, 6th ed. Pearson.
- Liu, Y. (2009) *Modelling urban development with geographical information systems and cellular automata*, CRC Press; Taylor & Francis Group.
- Portugali, J. (2000) *Self-organization and the City*. Springer, Berlin/New York/Heidelberg.
- Portugali, J. (2011) *Complexity, Cognition and the City*. Springer, Heidelberg.
- Portugali, J. Meyer, H. Stolk, E. and Tan, E. (eds) (2012) *Complexity Theories of Cities Have Come of Age: An Overview with Implications to Urban Planning and Design*. Springer-Verlag Berlin Heidelberg.
- Taylor, P. (2004) *World city network*, New York. Routledge.

در پایان، مراتب سپاس خود را از توصیه‌ها و همه زحماتی که انتشارات پرهام‌نقش برای چاپ این اثر عهده‌دار شده‌اند، اعلام می‌دارم.

«کال سیستم بیش از مجموع اجزاء تشکیل دهنده آن است».

ارسطو

پیشگفتار

رفتار و پویایی‌های سیستم‌های شهری بسیار بیش از آنچه برنامه‌ریزان تصور می‌کنند، پیچیده‌اند. از این رو، سنت برنامه‌ریزی هرچه به زمان کنونی نزدیک‌تر شده است، بیشتر به توانایی‌ها و قابلیت‌های محدود خود در دستیابی به حفظ و بهبود محیطی و کیفیت فضایی، وقوف و آگاهی یافته است. گذار از «عقلانیت فنی» به «عقلانیت ارتباطی» و «تحلیل قدرت» در نظریه برنامه‌ریزی، مؤدی بر این موضوع است. امروز، برنامه‌ریزی شهری با چالش اندیشه «عقلانیت فنی» بر پایه ثبات، یکنواختی، تساوی و قطعیت از یک سو، و موقعیت‌های «عقلانیت ارتباطی» با ویژگی‌های نایک‌نواختی، ناهمگنی، غیر خطی، آشوب، انشعابی، عدم قطعیت، عدم قابلیت پیش‌بینی، هم‌افزایی و... از سوی دیگر، رویاروست.

اما با ظهور «نظریه آشوب و پیچیدگی» در دهه‌های اخیر، یک تحول بنیادی در نگرش سیستم‌های کلاسیک و برنامه‌ریزی سیستمی به وجود آمده است و اندیشه‌های مبتنی بر سیستم‌های تعادلی را با نقدهای جدی مواجه ساخته است. در واقع، «نظریه پیچیدگی»، علم پیچیدگی را به مثابه چتری می‌نگرد که نظریه‌های «شهر آشوب»، «پویایی سیستم‌های شهری غیر خطی»، «شهر هم‌افزا»، «شهر انعطاف‌پذیر»، «شبکه شهرهای جهانی»، «شهر سلول-بنیان»، «شهر عامل-بنیان»، «شهر فراکتال-بنیان»، «شهر تشکیل و تشخیص الگوها»، «نظریه لیزر»، «شهر خود-سامان»، «شهر خود-ساخت»، «شهر خود-ترمیم»، «شهر پایدار»، «شهر خود-برنامه‌ریز»، «شهر نیروهای پراکنده‌ساز»، «شهر سایبرنتیک»، «نظریه بازی»، «شهر رویدادهای روزمره»، و انواع دیگری از نظریه‌های جدید برنامه‌ریزی شهری، نظیر: ارتباطی، مشارکتی، راهبردی، حکمروایی، پایداری، نوشهرگرایی، هوشمندانه، خود-سامان و سیستم‌های حمایت برنامه‌ریزی را در بردارد. این قبیل نظریه‌ها امروز به شدت در حال ورود به مباحث نظریه شهری و برنامه‌ریزی هستند و طیف بسیاری از پژوهش‌گران در زمینه سیستم‌های شهری را به گسست، تکاپوی علمی، پرسش و پاسخ و بازخوانش‌های نو فراخوانده است.

به دنبال چنین تحولاتی در بن‌مایه‌های نظری، بدیهی است که «مدل‌سازی و شبیه‌سازی» سیستم‌های شهری نیز قدم به عرصه‌های جدیدی بگذارد. ظهور مدل‌هایی از قبیل: «اتوماسیون سلولی»، «عامل-بنیان»، «شبکه عصبی مصنوعی»، «شبکه‌های مجازی جهانی»، «مدل فراکتال»، «قاعده-بنیان»، «دستگاه فازی»، «منطق فازی»، «مدل تصمیم‌گیری»، «سیستم اطلاعات جغرافیایی»، «سیستم حمایت برنامه‌ریزی»، «شبیه‌سازی‌های مجازی» و «طراحی‌های سه بُعدی» از جمله نمونه‌هایی است که امروز در حال گذار از مدل‌های کلاسیک در رویکردهای «اکولوژی شهری مکتب شیکاگو»، «فیزیک اجتماعی»، «اقتصاد نوکلاسیک»، «رویکرد رفتاری» و «سیستم‌های تعادلی» هستند و افق‌های وسیع‌تر و جدیدتری را به نظاره نشسته‌اند. این مدل‌های جدید برخلاف هم‌تایان قدیمی‌شان، دیگر به دنبال «پیش‌بینی قطعی» و ارائه یک

نسخه آرمان‌شهرگرایانه برای آینده شهری نیستند، بلکه در تلاش برای «درک» بسیاری از امکان‌ها، احتمالات و آینده‌های شهری ممکن‌اند؛ آنها امروز روایت‌گر، آموزنده، اطلاع‌دهنده و به طور کلی «شیوه‌های مختلف نگرستن به شهرها و برنامه‌ریزی» هستند.

حتی طراحی شهری و برنامه‌ریزی کاربری زمین که تا همین اواخر بر پایه اصل تفکیک، طبقه‌بندی، سلسله‌مراتب، نظم، ساده‌سازی و کاهش پیچیدگی در سیستم‌های شهری رفتار می‌کرد، امروز یک رویکرد کاملاً مخالف با رویکردهای گذشته در پیش گرفته است. به طوری که، چالش امروز در طراحی سیستم‌های شهری این است که چگونه می‌توان یک پیچیدگی کارکردی و ارگانیک، همانند پیچیدگی کارکردی در شهرهای سنتی و ماقبل برنامه‌ریزی، ایجاد نمود. شیوه برنامه‌ریزی مدرنیستی بر اساس اصل تفکیک کاربری‌های زمین در شهر در از بین بردن و پاک‌سازی بسیاری از ریزکارکردهای پیچیده، نیروهای خود-ساخت و هم‌افزای شهری (که در آن زمان هنوز ناشناخته بودند) به خود کمترین تردیدی راه نمی‌داد. اگرچه تک‌صداهایی در آن زمان نظیر جیکوبز (۱۹۶۱) و الکساندر (۱۹۶۵) وجود داشتند، اما گوش‌ها هنوز آماده شنیدن این نوع فریادها و نگرش‌ها نبود. با این حال، این راه نمی‌توانست به سرانجامی برسد و خیلی زود به بن‌بست می‌رسد. به تدریج، برنامه‌ریزی مبتنی بر پیش‌فرض‌های مدرنیستی نه تنها نتوانست شهری بهتر از ماقبل برنامه‌ریزی مدرن بنا کند، بلکه حتی امروز، مجدداً به دنبال الهام از روح حاکم بر شهر سنتی اما تحت عناوین جدید است. آنچه شهرگرایی و شهرسازی قدیم را از نوشهرگرایی و شهرسازی جدید کارآمدتر می‌کرد، نکته‌ای نبود که هر اندیشمند شهر بتواند آن را درک کند. باید یک قرن می‌گذشت تا ماهیت و رفتارهای پیچیده سیستم‌های شهری، بیشتر تجربه و فهمیده شود.

رسیدن به درک نوین از پویایی‌های سیستم‌های شهری امروز در سطح کلان، به «وضعیت جدید» و ظهور اندیشه‌های بنیادی پست‌مدرن، پسا‌ساختارگرا، ساختار شکن، پسا‌استعمارگرا و عامل- شبکه برمی‌گردد. جهانی‌شدن روزافزون، ظهور تکنولوژی‌های ارتباطات و اطلاعات از راه دور، چندفرهنگ‌گرایی و پلورالیسم، توریسم بین‌المللی، اقتصاد فرهنگی، شبکه شهرهای جهانی، دیپلماسی شهری، کارآفرین‌گرایی، خلاقیت‌محوری، اقتصاد اطلاعاتی و شهر دانش‌بنیان، جنبش‌های اجتماعی، بنیادگرایی‌ها و تهدید تروریسم در قرن ۲۱، طرفداران محیط‌زیست و حساسیت‌های نسبت به زمین‌گرایی و آسیب‌پذیری‌های اکوسیستم-های شهری، ظهور دائم انواع فضاهای فرهنگی مجازی شهری و شهرسازی فراواقعیت در عصر تغییر اقلیم، سیستم‌های شهری را به شدت آسیب‌پذیرتر، پیچیده‌تر و فرآرتر از قبل ساخته است و هدایت درست آن را از دست برنامه‌ریزان خارج نموده و فهم آن را برای نظریه برنامه‌ریزی کلاسیک نیز بسیار دشوار ساخته است. وقوع چنین تحولاتی بدان معناست که، درک دقیق پویایی‌های فضا- زمان سیستم‌های پیچیده شهری، امروز، نیازمند مبانی نظری و رویکرد عملی متفاوت‌تر و کارآمدتری است.

اما با وجود همه تحولات نظری و عملی جدیدی که در موضوع «سیستم‌های شهری» پدیدار شده است، متأسفانه امروز در کشور، نه تنها توجه کافی به مسئله «سیستم‌های شهری» تحت شرایط جدید نمی-

شود (صرف نظر از طرح یک‌سری موضوعات محدود و مربوط به رویکردهای کلاسیک و گذشته)، بلکه حتی واحد درسی «سیستم‌های شهری» نیز از سرفصل دانشگاه‌ها حذف می‌شود! در اینجا می‌توان این سؤال را مطرح نمود، در دنیایی که در آن، حدود ۸۰ درصد از ثروت و سرمایه اغلب کشورها از محل روابط و مناسبات بین مادرشهرها، کلان‌شهرها و جهان-شهرها بدست می‌آید، چه موضوعی می‌تواند برای برنامه-ریزی شهری در سطوح محلی، منطقه‌ای، ملی و فراملی، مهم‌تر از درک پویایی‌ها، تحولات و رفتارهای موجود در سیستم روابط بین شهرها باشد؟

بحث سیستم‌های شهری و روابط بین شهرها، یکی از بنیادی‌ترین مباحث در سنت برنامه‌ریزی فضایی، جغرافیا، آمایش سرزمین، اقتصاد منطقه‌ای، طراحی شهری، برنامه‌ریزی شهری-منطقه‌ای، و این اواخر، همچنین، اقتصاد شهری بین‌المللی، فرهنگ شهری، توریسم شهری، دیپلماسی شهری و شبکه شهرهای جهانی است. بدیهی است این عرصه از مطالعات نیز، همانند دیگر عرصه‌های مطالعاتی، امروز دچار تحولات بنیادی شده است. «چرخش فضایی» در علوم فرهنگی، «چرخش فرهنگی» در علوم فضایی، پیشرفت‌های در سیستم حمایت برنامه‌ریزی، سیستم اطلاعات جغرافیایی و پارادایم شبکه و علوم پیچیده، مباحث سیستم‌های شهری را نیز تحت تأثیر قرار داده است، و زمینه‌ها و امکان‌های پژوهشی گسترده‌تری پیش روی محققان شهری و سکونتگاه‌های انسانی نهاده است. این تحولات جدید، پژوهش‌گران در این حوزه را واداشته است تا به دنبال درک ماهیت رفتار سیستم‌های شهری در شرایط امروز و با توجه به مبانی نظری جدید در نظریه شهری و برنامه‌ریزی باشند. به هر حال، بحث در زمینه «سیستم‌های شهری»، همواره نظریه، گفتمان، ادبیات، زبان، مفاهیم، ادراکات و واژگان خاص خود را داشته و دارد و بخش بسیار مهم و حیاتی از نظام برنامه‌ریزی شهری-منطقه‌ای را تشکیل می‌دهد.

کتاب حاضر، به شکل متمرکز و تخصصی بر پایه‌ی جدیدترین مباحث مطرح‌شده توسط نظریه‌پردازان اصلی و مطرح دنیا در زمینه «سیستم‌های شهری» گردآوری و تدوین یافته و تا حد ممکن سعی شده است مباحث در محدوده مربوط به موضوع «سیستم‌های شهری» انتخاب و ترجمه شود. در فرایند انجام چنین تلاشی، همچنین به بازخوانش و چارچوب‌بندی نظریه‌ها با هدف رسیدن به یک فهم نظری نظام‌مند و مجموعه کاملی از دیدگاه‌های نو در سیستم‌های شهری پرداخته شده است. نسل جدید نظریه‌های سیستم-ها و شبکه‌ها، به طور کلی مؤلفه‌های اصلی «پارادایم جدید» در مطالعات و برنامه‌ریزی شهری به شمار می‌روند. انشأ... که بتواند زمینه و انگیزه‌ای مؤثر در جهت انجام فعالیت‌های پژوهشی بهتر در زمینه «سیستم-های شهری امروز» در رشته‌های جغرافیای شهری، آمایش شهری، برنامه‌ریزی شهری، برنامه‌ریزی منطقه-ای، اقتصاد منطقه‌ای، معماری و طراحی شهری و به طور کلی «علوم معطوف به سیستم‌های فضایی» در کشور باشد.